

2009 – a kék vércse és a vetési varjú védelmének éve

Harminc éve, 1979-ben hirdette meg először az év madara programot a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME). Ebben az esztendőben rendhagyó módon, az év madara programsorozat történetében először két nem rokon, ám egymással szoros kapcsolatban lévő madárfajra kívánják felhívni a figyelmet.

A kék vércse kis termetű, telepesen költő sólyomfélének. Eurázsiai elterjedésű, erdőssztyeppi faj, amely Európa keleti részén honos. Elterjedésének nyugati határát a Kárpát-medencében éri el. Sík vidékeink, elsősorban az Alföld jellegzetes madara. Nyílt vidékeken, facsoportokkal, bokrosokkal tarkított síkságokon költ. Állománya az utóbbi évtizedekben csökkenő tendenciát mutat. Egykor több ezres költő-állománya napjainkra 600-900 párra zsugorodott. Elsősorban ritkásága és veszélyeztetettsége miatt fokozottan védett faj. Társas hajlama egyedülálló a ragadozó madarak között, egykor 80-100 pár is békésen megfér egymás társaságában. A legszínesebb ragadozónk, a hímek tollazata sötét palaszürke, kézevezői halványabbak, alsó farkfedői és gatyája téglavörös. Csőre, szemgyűrűje és lába élénk narancsvörös. A tojó fejeteje rozsdavörös, melle és hasa halvány narancssárga. Hajdan, egyes vidékeken az egyszerű emberek is színes tollazata miatt nevezték el „papagályvércsének”.

A kék vércse fészket nem épít, sőt az elfoglalt fészket sem tatarozza. Ezért telepes költéséhez egyedül a vetési varjak olykor több száz fészkes kolóniái jöhetnek szóba, ahol a vércsék mindig találtak üres fészkeket. A korán költő varjúpárok fiókái a vércsék fészkekrakására már kirepülnek, így azok bőven tudnak válogatni a megüresedett fészkek közül. Igazodva

a korán röptető varjakhoz, a vércsék május végén kezdik meg a 3-5 tojásból álló fészkek aljak lerakását. A szülők felváltva kotlanak 26-28 napig. A fiókákat mindkét szülő eteti. A fiókák gyorsan fejlődnek és 28-30 nap után kirepülnek. Számos korábbi kutatás megállapította, hogy a telepesen költő párok költése sokkal eredményesebb, mint az elszórtan költők. Ennek az a magyarázata, hogy ezek a fészkek könnyebben a ragadozók áldozatává válhatnak. Késői érkezése is mutatja, hogy léte mennyire függ a rovarvilág tavaszi megjelenésétől. Táplálékának túlnyomó része rovarokból tevődik össze. A rovarok jelentős részét a talajról zsákmányolja. Előszeretettel vadászik repülő rovarokra, egészen késő alkonyatig. A leggyakrabban társasan vadászat. Vonnuló faj, amely későn, április végén érkezik vissza telelőhelyéről. A telet Afrika középső és déli részein tölti, de pontos telelőhelye még nem ismert. Költőhelyeit augusztus végén elhagyja.

A vetési varjú telepesen, egykor gyakran több százas, olykor több ezres kolóniákban költött. Évtizedekkel ezelőtt több száz ezres állománya volt. 1980-ban, 713 kolóniában 254 000 pár költése volt ismert. 1980-tól a széleskörűen alkalmazott szelektív hatású méreggel és vadászattal állománya rohamosan megfogyatkozott. Alig két évtized alatt a hazai állománya alig tizedére csökkent, ezért a vetési varjú 2001 óta védett faj. Túlzott mértékű irtására jellemző, hogy az Alföld déli részéről, mint költő faj, szinte teljesen eltűnt. Sok esetben a nagyvárosokba költöztek a varjak, ahol nagyobb biztonságot találtak, mint eredeti élőhelyeiken. Napjainkban hazai állományát alig 25 000 példányra becsülik a szakemberek.

A kék vércse egykor a vetési varjak telepein költött, ezért a faj erősen a varjak jelenlétére volt utalva. A varjak számának drasztikus csökkenésével a varjútelepek is eltűntek, így a vércsék kénytelenek voltak elszórtan, szarka-

és dolmányos varjú fészkekben költeni. Magányosan viszont nem működött a csoportos táplálékkeresés, és a ragadozó elleni közös védekezés sem. Mindezek hatására a vércsék száma csökkenő tendenciát mutatott. A kék vércse védelme hosszabb távon csak a vetési varjú védelmével együtt képzelhető el, ezért is választották a két fajt együttesen az év madarainak. Állományaik fennmaradása a varjútelepek létének függvénye, ezért különösen az Alföldön a varjútelepek védelméről gondoskodni kell. Ugyanakkor a műfészkek-telepek hosszabb távon nem jelenthetnek végleges megoldást. Cél, hogy a kék vércsék ismét természetes módon, varjútelepeken költsenek. A két faj közös élőhelyein természetkímélő mezőgazdálkodással, és a ma már védett vetési varjak kíméletével tehetünk a legtöbbet az év madarai érdekében.

A hazai kék vércsék védelmét 2006-2009 között az Európai Unió is támogatja a LIFE Nature program keretében, amelyet Magyarország Romániával közösen nyert el. A programban több nemzeti parkunk vesz részt, így a Körös-Maros, a Kiskunsági és a Hortobágyi is. Ennek keretében felmérték a hazai vércseállományt, mesterséges fészkelepek létrehozásával igyekeznek elősegíteni költésüket. A program keretében eddig számos élőhelyen, mintegy 3500 műfészkek került kihelyezésre. A kék vércsék védelmével remélhetőleg sikerül hazai állományánál a csökkenő tendenciát megállítani, sőt növelni. Mindennek reális esélye van, bizakodásra ad okot a program első két éve.

Andrési Pál

Fotó: **Molnár Gy.**

